

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

MA'NAVIY BARKAMOL SHAXSNI TARBIYALASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika

Instituti "Milliy g'oya , ma'naviyat asoslari

va huquq ta'limi "kafedra stajyor o'qituvchisi

Baymuratov Aytmurat Allamurat o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslari keng qamrovda ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Unda ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiyaning o'rni, mazmuni va ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, yosh avlod ma'naviyatini shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, metod va vositalarning samaradorligi asoslab berilib, ushbu jarayonni takomillashtirish bo'yicha muhim tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, barkamol shaxs, pedagogika, ta'lim, tarbiya, ma'naviy-axloqiy tarbiya, yoshlar, pedagogik yondashuv

Аннотация: В данной статье представлен развернутый научно-теоретический анализ педагогических основ воспитания духовно развитой личности. Раскрываются роль, содержание и значение духовно-нравственного воспитания в образовательном процессе. Особое внимание уделяется современным педагогическим подходам, методам и средствам формирования духовности молодежи, а также предлагаются практические рекомендации по совершенствованию данного процесса.

Ключевые слова: духовность, гармонично развитая личность, педагогика, образование, воспитание, духовно-нравственное воспитание, молодежь, педагогический подход

Annotation: This article presents a comprehensive scientific and theoretical analysis of the pedagogical foundations of educating a spiritually mature individual. It explores the role, content, and significance of moral and spiritual education within the learning process. Particular attention is given to modern pedagogical approaches, methods, and tools for developing students' spirituality, along with practical recommendations for improving this process.

Keywords: spirituality, well-rounded personality, pedagogy, education, upbringing, moral and spiritual education, youth, pedagogical approach

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi va zaruriyati: Dunyo miqyosida bugungi kunda globallashuv jarayonlari, tezkor axborot almashinuvi hamda ijtimoiy-madaniy hayotda sodir bo'layotgan murakkab o'zgarishlar sharoitida ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalash masalasi jahon pedagogika fanida eng muhim va dolzarb yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda yosh avlodning ma'naviy-axloqiy barqarorligini ta'minlash, ularni turli axborot tahdidlari va global madaniy ta'sirlardan himoya qilish masalalari ustuvor ilmiy tadqiqot yo'nalishiga aylangan.

Jahon tajribasida ta'lim tizimida ma'naviy tarbiya samaradorligini oshirish, shaxsning axloqiy qadriyatlarini shakllantirish va pedagogik texnologiyalar orqali tarbiya jarayonini modernizatsiya qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirish jarayonini faqat nazariy emas, balki amaliy-pedagogik jihatdan ham chuqur o'rganishni talab etadi.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

O'zbekiston Respublikasida ham yosh avlodni ma'naviy yetuk, vatanparvar va barkamol shaxs sifatida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda yoshlar ongiga milliy qadriyatlar, umuminsoniy g'oyalar va ma'naviy-axloqiy tamoyillarni singdirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi sharoitida yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtayi nazardan, ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslarini chuqur ilmiy o'rganish, ta'lim-tarbiya jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiyani tizimli va izchil tashkil etish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish zaruriy ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon nafaqat shaxs kamolotini ta'minlaydi, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va ma'naviy muhitni mustahkamlashga xizmat qiladi. Natijada, ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirish muammosi bugungi kunda faqat pedagogik emas, balki ijtimoiy va strategik ahamiyatga ega bo'lgan ustuvor ilmiy yo'nalish sifatida qaralmoqda.

Maqsad: ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslarini o'rganish hamda ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish yo'llarini aniqlash.

tadqiqotning vazifasi: ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalash jarayonida ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishning pedagogik usul va vositalarini chuqur o'rganish hamda ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini tahlil qilish.

tadqiqotning ilmiy yangiligi: ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslari zamonaviy ta'lim jarayoni nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi hamda ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishning yangi pedagogik yondashuvlari yoritiladi. tadqiqotda yoshlar ma'naviyatini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar o'rganilib, tarbiya jarayonini takomillashtirishga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

TADQIQOT METODIKASI

Mazkur tadqiqotda ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslarini chuqur va tizimli o'rganish, ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish yo'llarini aniqlash hamda amaliyotga tatbiq etish mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadida ilmiy-pedagogik tadqiqotning umumiy va maxsus metodlari kompleks ravishda qo'llanildi. Tadqiqot jarayoni nazariy, diagnostik, amaliy va yakuniy tahlil bosqichlarida olib borildi.

Nazariy bosqich: Nazariy bosqichda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish metodi asosiy o'rin egalladi. Ma'naviyat, ma'naviy-axloqiy tarbiya, barkamol shaxs, pedagogik jarayon hamda shaxs rivojlanishi bo'yicha ilmiy manbalar, monografiyalar, dissertatsiyalar, maqolalar va Prezident asarlarida ilgari surilgan g'oyalar chuqur o'rganildi. Ushbu manbalar asosida tadqiqotning nazariy-metodologik asoslari shakllantirildi. Shuningdek, tizimli tahlil metodi qo'llanilib, ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalash jarayoni yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqildi. Bu tizimda ta'lim mazmuni, o'qituvchi faoliyati, o'quvchi faolligi, tarbiya vositalari va metodlari o'zaro bog'liq elementlar sifatida tahlil qilindi.

Umumlashtirish va sintez metodi orqali turli ilmiy qarashlar bir tizimga keltirildi hamda yagona nazariy xulosalar ishlab chiqildi. Induksiya va deduksiya metodlari yordamida alohida kuzatuvlar asosida umumiy xulosalar, umumiy nazariy qarashlar asosida esa alohida pedagogik holatlar tahlil qilindi.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Diagnostik bosqich Tadqiqotning diagnostik bosqichida o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy holatini aniqlash uchun pedagogik kuzatish, suhbat, savol-javob va anketa-so'rov metodlari qo'llanildi. Pedagogik kuzatish metodi yordamida o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi, o'zaro munosabati, intizomi, o'qituvchi bilan muloqoti hamda jamoada o'zini tutish madaniyati o'rganildi. Kuzatishlar tabiiy sharoitda olib borilib, real pedagogik holatlarni aniqlashga imkon berdi. Suhbat metodi orqali o'qituvchilar, sinf rahbarlari va o'quvchilar bilan bevosita muloqot tashkil etildi. Bu jarayonda ma'naviy tarbiyaning amaldagi holati, mavjud muammolar, o'quvchilarning qadriyatlarga munosabati va tarbiyaviy jarayon samaradorligi yuzasidan fikrlar to'plandi. Savol-javob va anketa metodi orqali o'quvchilarning ma'naviyat, axloq, vatanparvarlik, halollik, mas'uliyat va insoniylik kabi tushunchalar bo'yicha bilim darajasi aniqlanib, ularning dunyoqarashi tahlil qilindi.

Amaliy bosqich Amaliy bosqichda interfaol pedagogik metodlar keng qo'llanildi. Jumladan, guruhli ishlash, "aqliy hujum", muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, rolli o'yinlar, munozara va loyiha asosida o'qitish metodlari tatbiq etildi. Guruhli ishlash metodi orqali o'quvchilar kichik jamoalarda ishlashga o'rgatildi, bu esa ularning hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirdi. "Aqliy hujum" metodi esa o'quvchilarning mustaqil fikrlashini va ijodiy yondashuvini kuchaytirdi. Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish metodida hayotiy axloqiy holatlar berilib, o'quvchilardan to'g'ri qaror qabul qilish talab etildi. Bu usul ularning mantiqiy fikrlash va axloqiy tanlov qilish qobiliyatini rivojlantirdi. Rolli o'yinlar orqali o'quvchilar turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtirib, ma'naviy qadriyatlarni amalda qo'llashni o'rgandilar. Bu esa tarbiya jarayonining ta'sirchanligini oshirdi. Loyiha asosida o'qitish metodida o'quvchilar kichik ma'naviy yo'nalishdagi loyihalarni ishlab chiqib, taqdimot qilishdi. Bu jarayon ularning ijodkorligi va mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirdi. Mustahkamlash bosqichida yozma ishlar, insho yozish, erkin fikr bildirish, taqdimot tayyorlash va muhokama qilish metodlaridan foydalanildi. O'quvchilar "Ma'naviyatli inson kim?", "Barkamol shaxs fazilatları" kabi mavzularda o'z fikrlarini yozma va og'zaki tarzda ifoda etdilar.

Bu bosqichda o'quvchilarning ma'naviy tushunchalarni hayotiy misollar bilan bog'lashiga alohida e'tibor qaratildi. Natijada ular o'z fikrlarini asoslash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirdilar.

Refleksiya va baholash bosqichi Yakuniy bosqichda refleksiya metodi qo'llanilib, o'quvchilarning o'z-o'zini baholashi tashkil etildi. Ular o'z faoliyati, o'qish jarayonida olgan bilimlari va ma'naviy o'zgarishlari haqida fikr bildirdilar. Shuningdek, o'qituvchi tomonidan monitoring va tahlil olib borilib, o'quvchilarning rivojlanish dinamikasi baholandi. Olingan natijalar asosida metodikaning samaradorligi aniqlanib, takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

XULOSA

Mazkur tadqiqotda ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. O'rganish jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiya shaxsning ijtimoiylashuvi, uning dunyoqarashi, qadriyatlarga munosabati hamda jamiyatdagi xulq-atvorini shakllantiruvchi asosiy pedagogik omil ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, ma'naviy tarbiya jarayoni faqat nazariy bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki o'quvchilarning kundalik faoliyati va amaliy hayoti bilan uzviy bog'liq holda tashkil etilishi zarurligi asoslab berildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirish jarayonida o'qituvchining pedagogik mahorati, tarbiya metodlarining to'g'ri tanlanishi hamda ta'lim muhitining ijobiy tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, guruhli ishlash, rolli o'yinlar va hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish kabi usullar

o'quvchilarda mustaqil fikrlash, axloqiy qaror qabul qilish va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ma'naviy tarbiya jarayonining samaradorligi o'quvchilarning faolligi, ularning qadriyatlarga munosabati va o'zini tutish madaniyati bilan bevosita bog'liqligi kuzatildi. Bu esa ma'naviy tarbiya uzluksiz va tizimli jarayon bo'lishi kerakligini yana bir bor tasdiqlaydi. O'quvchilarning ma'naviy rivojlanishida oilaviy muhit, ta'lim muassasasi va ijtimoiy muhitning uyg'unligi ham muhim omil sifatida namoyon bo'ldi.

Tadqiqot natijalari asosida shuni xulosa qilish mumkinki, ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalash jarayoni kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda faqat o'qituvchi emas, balki butun pedagogik jamoa, ota-onalar hamda ijtimoiy muhit ham faol ishtirok etishi zarur. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish ma'naviy tarbiya jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Yana bir muhim xulosa shundan iboratki, ma'naviy barkamol shaxs jamiyat taraqqiyotining asosiy tayanchi hisoblanadi. Chunki ma'naviy yetuk, axloqiy jihatdan barqaror shaxs jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi, milliy qadriyatlarni asraydi va rivojlantiradi hamda kelajak avlod tarbiyasida muhim o'rin egallaydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning pedagogik asoslarini yanada takomillashtirish, ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatdi. Bu esa o'z navbatida ta'lim tizimining sifatini oshirishga va barkamol avlodni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
5. Pedagogika: darslik / A. Avloniy, N. To'raqulov va boshqalar. – Toshkent.
6. Umumiy pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
7. Ma'naviyat asoslari: o'quv qo'llanma. – Toshkent.